

Привести у відповідальність

Партнери АО AZONES — юрфірми, яка розпочала свою діяльність на початку 2022 року, — про бізнес в умовах війни, перспективи відшкодування заподіяної шкоди та притягнення рф до відповідальності

МИХАЙЛО ТРЕТЬЯКОВ, ДАР'Я СВИРИДОВА

ЮРИНОК ТА ВІЙНА: УКРАЇНСЬКИЙ ЮРБІЗНЕС ПОВНІСТЮ ЗМІНИВСЯ, Й НАША КОМПАНІЯ ЗОКРЕМА

Фактично ми відкрили офіс 1 лютого 2022 року. Як і для більшості українців, це широкомасштабне вторгнення з боку рф для нас було несподіваним. Однак коли минули перші дні шоку, стало зрозуміло, що бізнес, зокрема юридичний, повинен втриматись. Бізнес-план — це, звісно, добре, але реальність вносить свої корективи. Сьогодні будь-який бізнес є фактично ще одним — економічним — фронтом у боротьбі за перемогу та свободу нашої держави.

З України пішли великі гравці, які були готові платити звичні для юридичної спільноти гонорари. Відбулося інше ранжування ризиків, а саме — юридичні ризики відійшли з першого на другий план для підприємців. Простими словами, в юристів стало менше клієнтів і, як наслідок, менше грошей.

Також має місце переорієнтація потреб клієнта і, відповідно, юридичних практик. Сьогодні у фокусі питання релокації бізнесу, трудових відносин і, безумовно, відшкодування шкоди, заподіяної внаслідок війни, та все, що з цим пов'язано, перспектива фіксації та подальшого відшкодування як прямих збитків, так і упущеної вигоди.

ОПЕРАЦІЙНІ РІШЕННЯ: ПАНДЕМІЯ ПІДГОТУВАЛА НАС ДО НОВИХ ВИКЛИКІВ ЩОДО ОРГАНІЗАЦІЇ ВІДДАЛЕНОЇ РОБОТИ

Головне питання, яке постало, — це збереження нашого персоналу та переорієнтація на виклики й потреби клієнтів із урахуванням нових об'єктивних обставин. Питання щодо персоналу ми вирішили доволі толерантно: ми дозволили на бажання змінити місце перебування. Тобто відбулась така м'яка релокація наших фахівців. Хтось був вимушений або ж висловив бажання переїхати в іншу країну. Такі працівники сьогодні працюють віддалено. Жодну людину ми не звільнили, а навпаки, розширили штат, користуючись вікном можливостей, яке нині склалося на юридичному ринку. А це свідчить, що велика кількість компаній або закриваються зовсім, або значно скорочують персонал чи переводять його на мінімальні зарплати. Сьогодні домінує ринок роботодавців.

Друге завдання, яке довелося вирішувати оперативно, — це орієнтація на нові потреби клієнтів. Перед багатьма з них постало питання тимчасового зупинення виробництва, переведення більшості персоналу на віддалений режим роботи або взагалі призупинення трудових відносин. Звісно, це також виклики, пов'язані з мобілізацією та бронюванням персоналу.

МИХАЙЛО
ТРЕТЬЯКОВ
керуючий партнер
АО AZONES

ДАР'Я
СВИРИДОВА
партнер АО AZONES,
заслужений юрист України

Напевно, сьогодні ця практика дає роботу великій кількості юридичних компаній та юрисконсультів.

ВІДШКОДУВАННЯ ШКОДИ, ЗАПОДІЯНОЇ ВІЙНОЮ: РЕПАРАЦІЇ — ДОВГІЙ ШЛЯХ, І ДОЛАТИ ЙОГО БУДЕМО НЕ САМОТУЖКИ

Варто виділити декілька важливих моментів у цьому напрямі. По-перше, відшкодування шкоди тісно пов'язано з фіксуванням вчинених порушень і механізмом притягнення до відповідальності за найтяжчі міжнародні злочини. Без таких рішень важко говорити про правові можливості компенсації шкоди.

По-друге, війна змушує й законодавця, й практиків більше уваги приділяти нормам міжнародного права. Відповідно до його базових гарантій можна забезпечити єдині підходи, що можуть бути використані різними країнами, зокрема, й щодо розбудови механізму компенсації. Також важливо дивитись і на міжнародну судову практику розгляду питання компенсацій (як-от цьогорічне рішення МС ООН про репарації в справі Конго проти Уганди). Упевнені, наша держава на юридичному фронті багато додасть до такої міжнародної судової практики.

По-третє, всі перспективи компенсаційних механізмів будуть залежати від активної ролі самої України. Уже сьогодні Міністерство юстиції України працює над створенням окремого компенсаційного механізму за наслідками російської агресії, тривають широкі дискусії з нашими міжнародними партнерами. Водночас важливо, щоби під час розроблення такого механізму були враховані інтереси не лише громадян, але й юридичних осіб, які також зазнали величезних втрат унаслідок війни.

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ РФ: УКРАЇНА ШУКАЄ ВІДПОВІДЬ ІЗ 2014 РОКУ

Значну увагу треба приділити саме роботі кримінальної юстиції. По-перше, практикам складно працювати з нормами Кримінального кодексу України, який не охоплює повною мірою всі складні найтяжчих міжнародних злочинів: воєнні злочини чітко не визначено в статтях цього кодексу, формування злочину агресії не відповідає міжнародним стандартам, а злочини проти людяності взагалі відсутні як правова категорія і норма на-

ціонального законодавства України. Хоча й маємо вже дві законодавчі ініціативи задля усунення цих прогалин.

По-друге, потребує суттєвого вдосконалення кримінальне процесуальне законодавство, що вкрай важливо для слідчої практики. Починаючи від чіткої регламентації строків досудового розслідування в цій категорії злочинів, яка не є виправданою на практиці, закінчуючи суттєвими прогалинами в процесі збирання доказів. Дуже складна ситуація і через відсутність дієвих механізмів захисту свідків, що створює ризик для тих людей, які можуть свідчити проти топзлочинців. Як показує міжнародна судова практика, відсутність захисту свідків може в довгостроковій перспективі зруйнувати всю справу щодо засудження воєнних злочинців.

По-третє, важливе питання, як саме будуть притягати до відповідальності виконавців злочинів. Місяці широкомасштабної війни мають наслідком понад 40 тисяч порушень законів і звичаїв війни, зафіксованих правоохоронними органами України. Ця цифра збільшується щодня приблизно на кількості кейсів. А до цього ще треба додати тисячі фактів міжнародних злочинів, скоєних із 2014 року в окупованих Криму і частинах Донецької та Луганської областей. Жодна національна кримінальна юрисдикція у світі не витримає такого навантаження. А якщо його об'єднати з викликами для системи, які створюють відсутність доступу до території, де були вчинені злочини, брак спеціалізованих знань із міжнародного права, необхідних для дослідження цієї категорії діянь, і неможливість притягнути до відповідальності окремих суб'єктів, то отримуємо задачу із зірочкою, яку потрібно розв'язати

ДОПОМОГА КЛІЄНТАМ, ЩО ПОСТРАЖДАЛИ ВІД ВІЙНИ: ГОЛОВНА УВАГА — НАЛЕЖНІЙ ФІКСАЦІЇ ВЧИНЕНИХ ПОРУШЕНЬ

Ми маємо у своїй команді юристів, професійні інтереси та багаторічний досвід яких пов'язані з міжнародним правом і дають змогу застосовувати міжнародні стандарти роботи з найтяжчими міжнародними злочинами. Професійна допомога юриста на першому етапі сприятиме зменшенню ризику втратити важливу інформацію в майбутньому, бо постраждалим слід налаштуватися на тривалі юридичні процеси чи то в національних, чи то в міжнародних юрисдикціях.

Наразі ми маємо кілька можливостей, щоб захистити права постраждалих від агресії рф. Це звернення до правоохоронних органів України в інтересах потерпілих для належної фіксації порушень та забезпечення їх представництва в кримінальних провадженнях. Залишається опція

звернення до Європейського суду з прав людини в інтересах фізичних та юридичних осіб, але тільки щодо фактів порушень із боку рф, які були вчинені до 16 вересня 2022 року, бо росію вже виключили з Ради Європи, тож можливості цього механізму наразі обмежені.

Також ми досліджуємо перспективи звернення до міжнародних арбітражів в інтересах юридичних осіб у частині виконання їх договірних зобов'язань і ризиків, викликаних війною. Ми стежимо за процесами, пов'язаними з подоланням наслідків збройного конфлікту на території України, зокрема й у сфері компенсаційних механізмів, щоб надавати актуальну перспективу юридичних можливостей для постраждалих.

ПОПИТ НА ЮРПОСЛУГИ ПІСЛЯ ВІЙНИ: НА НАС ЧЕКАЄ БУМ НОВИХ ВЕЛИКИХ ЛОГІСТИЧНИХ БУДІВНИЦТВ

Звісно, це насамперед традиційні практики, які історично приносили найбільший зиск юридичним компаніям. Це судова практика та вирішення спорів, а також пов'язані з цим практики взаємодій з державними контролювальними органами (податкові та митні питання). Завжди будуть актуальними й кримінальне право та захист бізнесу.

Принциповою для нас є енергетика, тому що багато наших традиційних клієнтів працюють саме в цій сфері як в Україні, так і за її межами. Іще ми сьогодні розвиваємо практики морського права та логістики. Вважаю, що це дуже перспективний напрям для України, попри те що наразі більшість портів заблоковано для широкого спектра вантажів. Однак на нас все одно чекає бум великих логістичних будівництв як у західній частині України, так і в центральній. По суті, всю мапу логістики буде змінено, незважаючи на результати війни, а вони будуть, безумовно, лише на користь України та її подальшої інтеграції з Європою. Усталені логістичні маршрути та вузли, що ґрунтувалися на взаємодіях із країнами колишнього радянського союзу, будуть нівельовані.

З іншого боку, завдання розбудови після нашої перемоги очевидно вказують на необхідність освоєння нових напрямів. Збільшуються запити та щораз більше уваги приділяється міжнародному праву й застосуванню його стандартів для подолання наслідків збройного конфлікту. Правники будуть залучені в подальші тривалі процеси компенсації заподіяної шкоди, відновлення і розбудови нових інфраструктури та бізнесів. А також важливою є невідворотність покарання за міжнародні злочини, що матиме вплив на всю систему правосуддя, а не тільки на систему кримінальної юстиції.